

αὐτὴ τὴ πέτρα οἰκοδομήσω
(αθ. 16, 17)

Πρωτοπρεσβ. π. Ἄγγελος Ἀγγελακόπουλος εφημέριος Ι. Ν. Αγίας Παρασκευῆς Καλλιπόλεως Πειραιῶς

Ὄταν ὁ Κύριος καὶ οἱ Μαθητὲς Του ἐφθάναν «εἰς τὰ μέρη τῆς Καισαρείας τῆς Φιλίππου»[1], ρώτησε, κατὰ τὸν Ευ. Ματθαίῳ, τοὺς Ἀποστόλους, νὰ Του ἀποκριθοῦν ποιά γνώμη εἶχαν οἱ ἄνθρωποι γι' Αὐτόν. Εκείνοι Του ἀποκρίθηκαν : «Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν»[2]. «Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;»[3] τοὺς ξαναρώτησε ὁ Κύριος. Στὴν ἐρώτηση αὐτὴ ἀποκρίθηκε τότε ὁ Ἀπ. Πέτρος καὶ εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος»[4]. Ἀπὸ τὴν ἀπάντηση αὐτὴ χάρηκε τότε ὁ Κύριος καὶ, στρεφόμενος πρὸς τὸ μέρος του, εἶπε: «Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνά, ὅτι σαρκὶ καὶ

αίμα ουκ απεκάλυψέ σοι, αλλ' ο πατήρ μου ο εν τοις ουρανοίς. Καγώ δε σοι λέγω ότι συ ει Πέτρος και επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν και πύλαι άδου ου κατισχύσουσιν αυτής»[5].

Από τα πιο πάνω λόγια φαίνεται καθαρά ότι ο Απ. Πέτρος μίλησε εξ ονόματος όλων των Μαθητών και εξ αιτίας της πρωτοβουλίας του αυτής και άλλων παρομοίων χαρακτηρίσθηκε από τους αγίους Πατέρες ως «πρόκριτος των Αποστόλων», «έξαρχος», «κορυφαίος» κ.ο.κ.

Το ότι με τη λέξη «πέτρα» ο Κύριος εννοούσε την ομολογία της θεότητός Του, γίνεται φανερό και από το θηλυκό γένος της λέξεως αυτής. Δεν είπε, δηλ., ο Κύριος «και σε σένα, τον Πέτρο, θα οικοδομήσω την Εκκλησία μου», αλλά «στην «πέτρα» αυτή, που προ ολίγου ομολόγησες για την θεότητά μου, θα οικοδομηθεί η Εκκλησία, που για τον λόγο αυτό θα είναι ασάλευτος στους αιώνες»[6]. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η «πέτρα», για την οποία έκανε λόγο ο Κύριος, ήταν η πίστη στα θεϊκά Του λόγια και γενικότερα στη θεία Του φύση.

Οι άγιοι Πατέρες στη λέξη «πέτρα» είδαν την ομολογία της θεότητος του Κυρίου, επάνω στην οποία στηρίχθηκε η Εκκλησία, που για τον λόγο αυτό ακριβώς είναι ακατάλυτη και ακατανίκητη μέσα στους αιώνες[7].

Ο άγιος Κύριλλος λέει: «Φρονώ ότι με την λέξη «πέτρα» πρέπει να εννοήσουμε την ακλόνητη πίστη των Αποστόλων»[8]. Ο άγιος Ιλάριος, επίσκοπος Πουατιέ, λέει: «'Πέτρα' είναι η ευλογημένη και μοναδική πέτρα της πίστεως, που ομολογήθηκε από το στόμα του Αγίου Πέτρου· πάνω σ' αυτή την πέτρα ομολογίας πίστεως θεμελιώθηκε η Εκκλησία»[9]. «Ο Θεός», όπως λέει ο άγιος Ιερώνυμος, «ίδρυσε την Εκκλησία Του πάνω σ' αυτή την πέτρα, κι απ' αυτή την πέτρα ο Απ. Πέτρος πήρε την ονομασία του»[10]. Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος λέει: ««Επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν», δηλ. πάνω στην πίστη της ομολογίας». Ποιά ήταν η ομολογία του Αποστόλου; «Συ ει ο Χριστός ο υιός του Θεου του ζώντος»[11]. Ο άγιος Αμβρόσιος Μεδιολάνων[12], ο άγιος Βασίλειος Σελευκείας και οι άγιοι Πατέρες της Δ' Οικ. Συν. της Χαλκηδόνος τα ίδια ακριβώς διδάσκουν. Ο άγιος Αυγουστίνος, ο μεγαλύτερος λατίνος θεολόγος, γράφει: «Τί σημαίνουν οι λόγοι «επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν»; Σημαίνουν ότι πάνω σ' αυτή την πίστη, πάνω σ' αυτά τα λόγια: «Συ ει ο Χριστός ο υιός του Θεού του ζώντος»[13]. «Πάνω σ' αυτή την πέτρα της ομολογίας σου θα οικοδομήσω την Εκκλησία μου. Η δε πέτρα ήταν ο Χριστός»[14]. Η γνώμη του αγίου Αυγουστίνου πάνω σ' αυτό το περίφημο χωρίο ήταν και γνώμη ολόκληρης της Χριστιανοσύνης στην εποχή του[15].

Γιατί τα αναφέραμε όλ' αυτά; Επειδή, δυστυχώς, το χωρίο αυτό περί της πέτρας

έχει υποστεί κατάφωρη παρερμηνεία εκ μέρους των αιρετικών παπικών και λατίνων.

Μία από τις καινοτομίες, κακοδοξίες και αιρέσεις του Παπισμού είναι και το περιβόητο πρωτείο εξουσίας του πάπα. Κατά την επίσημη διδασκαλία του Παπισμού, ο επίσκοπος Ρώμης κατέχει την ύψιστη και καθολική εξουσία εφ' όλης της Εκκλησίας, σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, υπερέχει όλων των άλλων επισκόπων, τους οποίους εγκρίνει, εκλέγει, ελέγχει και διοικεί. Θεωρεί τον εαυτό του κεφαλή της Εκκλησίας, λίθο ακρογωνιαίο και άμεσο διάδοχο του Απ. Πέτρου, πρωτεύοντα μεταξύ των Αποστόλων, όχι ως προς την τιμή, αλλά ενδεδυμένο με υπέρτατες εξουσίες επί της Εκκλησίας. Αυτό αποτελεί δόγμα για τον Παπισμό, το οποίο έλαβε άκαμπτο περιεχόμενο κατά την Α΄ Βατικάνειο Σύνοδο το 1870.

Για να στηρίξουν και να δικαιολογήσουν την ασυναρτησία, την κακοδοξία, την αίρεση του παπικού πρωτείου, ανάμεσα στα άλλα (ψευδοκωνσταντίνειες-ψευδοϊσιδώρειες δωρεές), επικαλούνται και το ανωτέρω χωρίο[16], που αναλύσαμε. Κατά τους παπικούς, ο Κύριος χαρακτήρισε ως «πέτρα» τον Απ. Πέτρο, κάνοντας λογοπαίγνιο με το όνομά του, ο οποίος είναι ο θεμέλιος λίθος της Εκκλησίας, ο κλειδούχος των ουρανών και ο ταμιούχος της Χάριτος. Και αφού ο πάπας είναι διάδοχος του Απ. Πέτρου, κληρονομεί, θείω δικαίω, όλα τα του Πέτρου. Ο Απ. Πέτρος διαχειρίζεται ως μονάρχης τα πάντα στην Εκκλησία, επομένως μονάρχης και κυρίαρχος της Εκκλησίας είναι και ο διάδοχός του, ο πάπας.

Πού, όμως, υπονοείται ότι ο Απ. Πέτρος είναι ο θεμέλιος λίθος της Εκκλησίας, ο μόνος ταμιούχος της Χάριτος του Αγίου Πνεύματος; Πουθενά. Όπως προαναφέραμε, τόσο ο ίδιος ο Κύριος, όσο και η Κ.Δ., αλλά και η συμφωνία των αγίων πατέρων (consensus partum), λένε ότι πέτρα και λίθος ακρογωνιαίος είναι ο Χριστός[17].

Το ανίσχυρο και ανυπόστατο της απόψεως περί πρωτείου εξουσίας του Απ. Πέτρου καταδεικνύεται και από τα εξής γεγονότα :

1. Στην Αποστολική Σύνοδο, που συνεκλήθη στα Ιεροσόλυμα το 49 μ.Χ., πρόεδρος ήταν ο άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος, η γνώμη του οποίου περί του θέματος της περιτομής των εθνικών έγινε αποδεκτή από όλους τους Αποστόλους. Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε αυτός θα ήταν πρόεδρος της Αποστολικής Συνόδου και όχι ο άγιος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος, και αυτού (του Απ. Πέτρου) τη γνώμη θα ασπάζονταν οι Απόστολοι και όχι του αγίου Ιακώβου. Όμως, δεν έγινε έτσι.

2. Στο επεισόδιο του διαπληκτισμού μεταξύ των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου περί του θέματος της περιτομής των εθνικών, επεκράτησε τελικά η θέση του Απ. Παύλου, υποχωρώντος του Απ. Πέτρου. Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε θα επέβαλε μοναρχικά τη γνώμη του και δεν θα υποχωρούσε. Όμως, δεν έγινε έτσι.

3. Κατά την Πεντηκοστή, βλέπουμε ότι το Άγιον Πνεύμα εκάθισε με τη μορφή πυρίνων γλωσσών σε καθένα από τα κεφάλια των Αποστόλων ισομερώς και ισόποσα. Όλοι οι Απόστολοι διαμοιράστηκαν την ίδια γλώσσα. Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε θα έπρεπε ή το Άγιον Πνεύμα να καθίσει αποκλειστικά και μόνον στον Απ. Πέτρο χωρίς να φωτίσει τους υπολοίπους ένδεκα, ή κάποια γλώσσα μεγαλύτερη και ανισότερη από τις υπόλοιπες να καθίσει στο κεφάλι του Απ. Πέτρου. Όμως, δεν έγινε έτσι.

4. Όταν ο Χριστός ομιλούσε στους Μαθητές Του για το Πάθος Του, τον Σταυρικό θάνατο, την ταφή και την Ανάσταση, τότε ο Απ. Πέτρος, ανθρωποπρεπώς και κοσμικώς σκεπτόμενος, άρχισε να Τον επιτιμά και προσπάθησε να μεταπείσει, να αποδιώξει και να αποτρέψει τον Κύριο από το πικρό ποτήριον του Σταυρού και του θανάτου. Τότε, όμως, εισέπραξε από τον Κύριό μας ένα πολύ αυστηρό και σκληρό χαρακτηρισμό: «Ύπαγε οπίσω μου Σατανά· σκάνδαλόν μου ει· ότι ου φρονείς τα του Θεού, αλλά τα των ανθρώπων»[18]. Ο ίδιος ο Κύριος αποκαλεί τον Απ. Πέτρο σατανά και σκάνδαλο! Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε δεν θα τον χαρακτήριζε έτσι ο Κύριος, αλλά θα έπρεπε να ακούσει τον Απ. Πέτρο και να αποφύγει τον Σταυρικό θάνατο. Όμως, δεν έγινε έτσι.

5. Είναι γνωστή η τριπλή άρνηση του Απ. Πέτρου, αλλά και η μετά δακρύων μετάνοιά του και η αποκατάστασή του στο Αποστολικό αξίωμα από τον ίδιο τον Κύριο. Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε δεν θα χρειαζόταν να μετανοήσει και να επαναποκατασταθεί στο αξίωμά του. Θα παρέμενε αμετανόητος, όπως ο Ιούδας, και εκτός Χριστού. Όμως, δεν έγινε έτσι.

6. Η παράδοση της Εκκλησίας μαρτυρεί ότι Μήτηρ των (Ορθοδόξων) Εκκλησιών είναι η Σιών, τα Ιεροσόλυμα και όχι η Ρώμη, λόγω της δράσεως του Ιησού Χριστού. «Χαίρε Σιών αγία, Μήτηρ των Εκκλησιών»[19]. Εάν ο Απ. Πέτρος είχε πρωτείο εξουσίας, τότε θα έπρεπε Μήτηρ των Εκκλησιών να είναι η Ρώμη. Όμως, δεν συμβαίνει έτσι.

Η διαφορετική ερμηνεία των λόγων αυτών από τους παπικούς οφείλεται στην προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν εσκεμμένα την πτώση των παπών στο λάκκο της κενοδοξίας, της αλαζονίας, της δαιμονικής υπερηφανείας και του εωσφορικού

εγωισμού, που είναι τόσο μεγάλη, ώστε να χαρακτηρίζεται από τον άγιο Ιουστίνο Πόποβιτς ως τέταρτη μέσα στην ιστορία, ύστερα από τις πτώσεις του Σατανά, του Αδάμ και του Ιούδα[20].

Εν κατακλείδι, οι ορθόδοξες θέσεις, που αποδέχεται η Εκκλησία μας περί του θέματος, είναι οι εξής :

- 1.** Ο Ιησούς Χριστός έδωσε στους Αποστόλους Του την ίδια ακριβώς εξουσία, που έδωσε και στον άγιο Πέτρο.
- 2.** Οι Απόστολοι ουδέποτε αναγνώριζαν στο πρόσωπο του αγίου Πέτρου τον τοποτηρητή του Ιησού Χριστού και τον αλάθητο διδάσκαλο της Εκκλησίας.
- 3.** Ο άγιος Πέτρος ουδέποτε θεωρούσε πως ήταν πάπας και ουδέποτε ενεργούσε κατά τον τρόπο, με τον οποίο ενεργούν οι πάπες.
- 4.** Οι Σύνοδοι των πρώτων τεσσάρων αιώνων, αναγνωρίζοντας την υψηλή θέση, που οι επίσκοποι Ρώμης κατείχαν στην Εκκλησία, χάρη στη σπουδαιότητα της Ρώμης, απέδιδαν στον επίσκοπο Ρώμης μονάχα πρωτείο τιμής, αλλά ουδέποτε πρωτείο εξουσίας ή δικαιοδοσίας.
- 5.** Οι άγιοι Πατέρες, στο περίφημο χωρίο «*συ ει Πέτρος και επί ταύτη τη πέτρα οικοδομήσω μου την Εκκλησίαν*», ουδέποτε θεωρούσαν ότι εύρισκαν το νόημα ότι η Εκκλησία οικοδομήθηκε πάνω στον Απ. Πέτρο (*super Petrum*)· θεωρούσαν ωστόσο ότι εύρισκαν σ' αυτό το χωρίο το νόημα ότι η Εκκλησία οικοδομήθηκε πάνω στην πέτρα (*επί τη πέτρα - super petram*), δηλ. πάνω στην ομολογία πίστεως του Αποστόλου[21].

Παρ' όλη την ξεκάθαρη και κρυστάλλινη διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας περί του θέματος του πρωτείου, ο μεν Πάπας παραμένει αμετανόητος, διεκδικώντας παγκόσμια εξουσία, προτείνει και επιβάλλει την «ένωση των Εκκλησιών» υπό το μοντέλο και τον τύπο της Ουνίας. Να γίνει δηλ. μια «ουνιτική ένωση των Εκκλησιών», όπου η κάθε «Εκκλησία» θα διατηρήσει μεν και δεν θα αλλάξει τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμά της (ασχέτως αν αυτά είναι σύμφωνα με την Παράδοση, την Αγία Γραφή, το Ευαγγέλιο, τις Οικ. Συνόδους, τους Ιερούς Κανόνες, τους αγίους Πατέρες και τα συγγράμματά τους), αλλά θα αναγνωρίζει δε το πρωτείο εξουσίας του Πάπα εφ' όλης της οικουμένης, θα τον μνημονεύει στις ακολουθίες και τα δίπτυχα και θα εξαρτάται απ' αυτόν. Ο Πάπας όλα μπορεί να τα αλλάξει και να τα αποποιηθεί. Μόνο δύο πράγματα δεν μπορεί να αποχωριστεί το πρωτείο και το αλάθητο.

Οι δε Ορθόδοξοι Οικουμενιστές, μέσω του Θεολογικού Διαλόγου Ορθοδόξων και

Παπικών, προωθούν την αναγνώριση του παπικού πρωτείου εξουσίας, προσπαθούν να κάνουν μία άμικτη μίξη μεταξύ συνοδικού θεσμού και παπικού πρωτείου και ομιλούν για μετασυνοδικότητα. Πιο συγκεκριμένα, ο Σεβ. Μητρ. Περγάμου κ. Ιωάννης Ζηζιούλας, συμπρόεδρος μαζί με τον Kurt Koch της μικτής επιτροπής του θεολογικού Διαλόγου μεταξύ Ορθοδόξων και Παπικών, ο οποίος αυτές τις ημέρες βρίσκεται στο Βατικανό για την εορτή των πρωτοκορυφαίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου μαζί με τον Σεβ. Επίσκοπο Σινώπης κ. Αθηνάγορα και τον πανοσιολογιώτατο Αρχιμανδρίτη π. Πρόδρομο Ξενάκη[22], κηρύσσει την αίρεση της ευχαριστιακής εκκλησιολογίας. Η «ευχαριστιακή εκκλησιολογία» χαρακτηρίζεται ως ο Δούρειος ίππος, μέσω του οποίου θα ενωθεί το μεγαλύτερο τμήμα των μελών της Ορθοδόξου Εκκλησίας με το Βατικανό. (Η αίρεση της ευχαριστιακής εκκλησιολογίας συνδέεται με το Πρωτείο του Πάπα). Ο Σεβ. Περγάμου αναπτύσσει την αιρετική θεωρία της ιερότητας του πρωτείου του Πάπα, το οποίο η εκκοσμικευμένη Ορθοδοξία δεν ηδύνατο να κατανοήσει. Ο ίδιος ο Περγάμου έχει πει: «Κοσμικοί παράγοντες, οι οποίοι κυριαρχούσαν τότε στην εκκοσμικευμένη Ορθοδοξία δεν της επέτρεψαν να δει την Ιερότητα του πρωτείου» και «Η Εκκλησία έχει ανάγκη το παπικό πρωτείο»[23]. Επίσης, ο Σεβ. Μητρ. Προύσης κ. Ελπιδοφόρος Λαμπρινιάδης (Οικουμενικό Πατριαρχείο, Ηγούμενος της Ιεράς Μονής της Χάλκης και Καθηγητής στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ.) έχει αναπτύξει την αιρετική λατινογενή «μετασυνοδική» εκκλησιολογία. Ο ίδιος ισχυρίζεται: «Η άρνηση αναγνώρισης πρωτείου τινός στην Ορθόδοξη Εκκλησία, ενός πρωτείου το οποίο δεν μπορεί να ενσαρκώσει παρά κάποιος Πρώτος – τουτέστι κάποιος Επίσκοπος, ο οποίος έχει το προνόμιο να είναι ο πρώτος μεταξύ των αδελφών του Επισκόπων – συνιστά αίρεση. Είναι απαράδεκτο αυτό που συνήθως λέγεται ότι η ενότητα μεταξύ των Ορθοδόξων διασφαλίζεται είτε υπό μίας κοινής πίστεως και λατρείας είτε υπό του θεσμού της Οικουμενικής Συνόδου. Και οι δύο αυτοί παράγοντες είναι απρόσωποι, ενώ στην ορθόδοξη θεολογία μας η αρχή της ενότητάς μας είναι πάντοτε ένα πρόσωπο. Πράγματι, όπως στο επίπεδο της Αγίας Τριάδος η αρχή της ενότητας δεν είναι η θεία ουσία, αλλά το πρόσωπο του Πατρός (η «μοναρχία» του Πατρός), έτσι και στο εκκλησιολογικό επίπεδο, στην τοπική εκκλησία, το σημείο της ενότητας δεν είναι το πρεσβυτέριο ή η κοινή λατρεία των χριστιανών, αλλά το πρόσωπο του Επισκόπου. Επομένως, επί πανορθόδοξου επιπέδου η αρχή της ενότητας δεν μπορεί να στηρίζεται επί μίας ιδέας ή ενός θεσμού, αλλά πρέπει να είναι κάποιο πρόσωπο, αν βέβαια θέλουμε να παραμείνουμε συνεπείς στη θεολογία μας»[24].

Στόχος είναι η προβολή του αντιχρίστου Πάπα ως παγκοσμίου πολιτικού και θρησκευτικού ηγέτου, ο οποίος με τη σειρά του θα παραδώσει την εξουσία του κόσμου στον Αντίχριστο. Ποιόν θα ακολουθήσουμε, λοιπόν, και με ποιόν θα πάμε; Με τον Πάπα, τους Οικουμενιστές και τον Αντίχριστο ή με τον Απ. Πέτρο και τον

Χριστό; Με το θηρίον ή με το Αρνίον; Η τελική έκβαση της ιστορίας και η νίκη ανήκει στο Εσφαγμένο Αρνίο.

[1] Ματθ. 16,13.

[2] Ματθ. 16,14.

[3] Ματθ. 16,15.

[4] Ματθ. 16,16.

[5] Ματθ. 16,17.

[6] ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ, Υπόμνημα εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, Αθήναι 1979, σ. 304.

[7] ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΙΤΣΙΛΚΑΣ, Η αληθινή «πέτρα» της πίστεως και της ζωής· η πίστη στη θεία φύση του Κυρίου, εκδ. Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/κη, σσ. 10-13.

[8] ΑΓΙΟΣ ΚΥΡΙΛΛΟΣ, Περί Αγίας Τριάδος, βιβλίο 4ο.

[9] ΑΓΙΟΣ ΙΛΑΡΙΟΣ, Περί Αγίας Τριάδος, βιβλίο 2ο, 6ο.

[10] ΑΓΙΟΣ ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, βιβλίο 6ο.

[11] ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, Εις το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον, ομιλία 53η.

[12] ΑΓΙΟΣ ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ, Εις την προς Εφεσίους επιστολή του Απ. Παύλου, Β΄ κεφ.

[13] ΑΓΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΙΠΠΩΝΟΣ, Εις την Α΄ επιστολήν του Αγ. Ιωάννου, Β΄ πραγματεία.

[14] Του ιδίου, Εις το κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον, ομιλία 124η.

[15] Γνωρίζετε το αληθινό πρόσωπο του παπισμού; Γνωρίζετε ότι ο παπισμός είναι αίρεση; εκδ. Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/κη, σσ. 28-29.

[16] Ματθ. 16,18-19.

[17] ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΚΟΡΗΣ, Παπικές πλάνες· σύντομος έλεγχος και ανασκευή, Αθήναι 1996, σσ. 29, 30, 35.

[18] Ματθ. 16,23.

[19] 3ο κεκραγάριο τροπάριο του πλ.δ΄ ήχου του Μεγάλου Εσπερινού του Σαββάτου.

[20] ΑΓΙΟΣ ΙΟΥΣΤΙΝΟΣ ΠΟΠΟΒΙΤΣ, Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, Αθήναι 1970, σ. 152.

[21] Γνωρίζετε το αληθινό πρόσωπο του παπισμού; Γνωρίζετε ότι ο παπισμός είναι αίρεση; εκδ. Ορθόδοξος Κυψέλη, Θεσ/κη, σ. 30.

[22] <http://www.romfea.gr/oikoumeniko-patriarxeio/oikoumeniko-patriarxeio/17699-2013-06-27-21-05-14>, <http://www.romfea.gr/epikairoτητα/17714-2013-06-28-13-54-40>. Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο| Εκτύπωση |

[23] «Βαρύταται κατηγορίαί επί αιρέσει εναντίον του φιλοπαπικού Σεβ. Μητροπολίτου Περγάμου», Ορθόδοξος Τύπος (13-4-2012) 1,7 και Bose Ιταλίας, Ορθόδοξος Τύπος (16-7-1999) και Ορθόδοξος Χριστιανικός Αγωνιστικός Σύλλογος «ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ» και Φιλορθόδοξος Ένωσις «ΚΟΣΜΑΣ ΦΛΑΜΙΑΤΟΣ», «Οι βασικές κακοδοξίες του αιρετικού επισκόπου κ. Ζηζιούλα», Κοσμάς Φλαμιάτος 10 (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2011) 15.

[24] Επίσκεψις 698 [31-03-2009], Σύναξη Κληρικών και Μοναχών, ««Ουκ εσμέν των Πατέρων σοφώτεροι» αναίρεση της επιχειρηματολογίας του Οικουμενισμού με αφορμή την ομιλία του Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στη Μεγίστη Λαύρα», Φώτης Κόντογλου, έκδ. Σύναξη Ορθοδόξων Ρωμηών, Τρίκαλα, Χριστούγεννα 2011, σ. 82 και Ορθόδοξος Τύπος (2-12-2011) 6 και Θεοδορομία ΙΓ΄ (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2011) 635-6.

Πηγή: impantokratoros.gr